

Recenzo

Interlingvistiko por laikoj

Kiel la aŭtoro enkonduke emfazas, la homa lingvo estas unu el la mirakloj de la mondo. Laŭ klasika prezentomaniero, la fenomeno de la multlingveco sur la tero formiĝis per la legendo pri la Babelturo, kiu kompreneble ne mankas ankaŭ en la teksto de la recenzenda libro de Duliĉenko. Neniu povas hodiaŭ fiksi la ekzaktan nombron da lingvoj. Verŝajne temas pri nombro inter 5000 kaj 6000, sole en Hindio oni registris 1652 pecojn, dum en la mondo ekzistas ĉ. 2500 popoloj; sed ĉirkaŭ duono da lingvoj de la tero ĝis nun restas nestudita, precipe en Afriko kaj Papu-Nov-Gvineo. Sekve senlimaj estas la perspektivoj de lingvistiko; oni malkovras novajn lingvojn, sed lingvoj ankaŭ malaperas. Fakte nur ĉ. 300 lingvoj en la mondo estas literaturaj, dum miloj da ceteraj eĉ ne havas skribon.

Multlingveco kiel pliriĉigo kaj obstaklo

Kiel konate, religio traktis multlingvecon kiel punon de dio, kaj dum jarcentoj multlingveco estis perceptata kiel io ĝena, kion oni akceptis kiel donitan. Laŭ aktualaj sciencaj konceptoj la multecon kaj diversecon de la lingvoj oni devas trakti kiel fenomenon dialektikan, nome unuflanke ĝi buntigas la mondon, aliflanke ĝi disigas la popolojn kaj funkcias kiel obstaklo en internacia komunikado. En tiu senco, lingvo povas servi aŭ kiel ponto aŭ funkcii kiel muro aŭ bariero.

La plej tradicia rimedo por superi la lingvobarojn konsistas en la lernado kaj alproprigado de fremda(j) lingvo(j). Jes sed kiom da lingvoj homo povas alproprigi al si kaj ĉu tio dependas de aparta talento? Paul Ariste, la elstara, bedaŭrinde forpasinta lingvisto de la tartua universitato, kiu estas intervjuita en la libro de Duliĉenko, kredis, ke la homo povas aktive aŭ bonege posedi nur malmulte da lingvoj. Male lia samurba kolego Pent Nurmekund pensas, ke ĉiu homo povas lerni multajn lingvojn kaj por tio ne necesus specialaj kapabloj. Duliĉenko mem ne havas apartan respondon al tiu demando, sed tute prave konfirmas, ke la ekposedo de fremda lingvo, inkluzive de planlingvo kiel Esperanto, signifas grandan intelektan penadon, ĉar oni devas eliri ekster la kadron de sia propra lingvosistemo, kiu estis akirita en la infanaĝo. Transiri tiujn limojn estus malfacile.

Pri artefariteco

Parolante pri artefariteco de planlingvoj, oni ne forgesu, ke ankaŭ literaturaj lingvoj estis kreataj artefarite. Kiel Duliĉenko klarigas, la kreado de la literatura lingvo kaj ĝia enkonduko en diversajn sferojn de uzado apartenas al la lingvokonstruado aŭ lingvoplanado, kiu siavice estas parto de la sociaj kaj kulturaj taskoj de la socio.

La ideo de la artefarita planlingvo aperis kiam la homa menso perceptis la senlimecon kaj la diversecon de la lingvoj. La 19a jarcento estis vera labirinto por universallingvaj eksperimentoj. Dum en antaŭaj tempoj ĉefe filozofoj esprimis sin pri la problemoj de la

universala lingvo, en la 19a jarcento, kiam estis kreita la bazo por kompara-historia lingvistiko, ankaŭ iuj gravaj lingvistoj komencis atenti kaj studi tiun temon.

Librokritiko

Verkante libron pri interlingvistiko, unuavice la aŭtoro devas esti tre bone informata kaj dokumentata pri fakte ĉiuj esencaj aspektoj kaj tendencoj de interlingvistiko: kaj lingvistikaj-socilingvistikaj kaj lingvo-sociologiaj, kaj lingvofilozofiaj-lingvoplanaj-lingvopolitikaj, kaj histori(ografi)aj. Do signife estus trakti ankaŭ la biografian fonon de Schleyer, la politikan kuntekston en kiu la *judo* Zamenhof kreis sian lingvon, la homaranismon de Zamenhof, la devenon kaj vivon de von Wahl ktp. Ankaŭ gravus ne forgesi la elstaran rolon de Universala Esperanto-Asocio (UEA), kiu estis fondita en 1908 nelaste kiel sekvo de la Ido-skismo, por la pluekzistado de la Esperanto-movado, kaj de la Universalaj Kongresoj, kiuj esence vivigas tiun movadon ĝis nun, ebligante ankaŭ interlingvistikajn agadojn kaj diskutojn en sia sino.

Ĝenerale forestas fontindikoj en la tuta teksto. Krom fontoj oni dezirus ankaŭ koni biografiajn indikojn de pluraj menciitaj rusoj kiel kiel Ĉeŝiĥin, Ĉernuŝenko, Ĉivilĥin, Zelenin, Vengerov k.a., kiuj al la nerusa leganto ĝenerale ne estas konataj. Krom tio la indikitaj fontoj estas tro malnovaj. Ĉar marksismo-leninismo iĝis eksmoda, oni ne povas simple forviŝi atentigojn pri ĝi en la koncerna kunteksto. En la (tro minimumeca) bibliografio de la libro de Duliĉenko forestas la nemalatenblaj kaj nepretervideblaj klasikaj esperantologiaj kaj interlingvistikaj kontribuajoj de Waringhien, Auld, Privat, Szerdahelyj, Manders, Lapenna, Tonkin, Silfer, Carlevaro, Piron, Wells, Bormann, Lins, Duc Goninaz, Ito Kanzi, Fiedler, Aleksandr S. Mel'nikov, k.a. Kun la konsekvenco, ke la teksto de la libro devas 'vivi' sen la verkoj de tiuj aŭtoroj. Logika sekvo de maltrifita literaturo estas ankaŭ, ke, nek la interlingvistikaj agadoj en GDR kaj Svislando, nek la esperantologiaj konferencoj okazintaj siatempe en Pollando, de LF-koop kaj dum UK, nek, ekzemple en ĉapitro 13 aŭ 14, la Nitobese-ministerioj, kiuj estas grava forumo kuniganta esperantistojn kaj signifajn lingvofakulojn el ekster la Esperanto-movado, estas konsideritaj. Krom tio, la teksto de Duliĉenko estas ĝenerale tro forte fokusita sur rusdevenaj referencoj, tiel ke aperas la impresoj, ke la libro estas verkita unuavice por legantoj en Ruslando, Estonio kaj la ekssovetia zono. Do la teksto de Duliĉenko en tiu libro devus esti pli forte 'internaciigita'.

Kvankam laŭ ĝia subtitolo „por ĉiuj“ konceptita kiel sciencpopulara (aŭ popularscienca) verko por laikoj, kiuj ŝatus intimiĝi kun la historio kaj teorio de interlingvistiko, eble estus utile verki didaktike pli taŭgan libron (kun ekzamen-demandoj kaj ekzercoj je la fino de ĉiu ĉapitro, ilustraĵoj, originalaj dokumentaj tekstoj akompanaj kaj interligitaj, taŭga grafika koncepto, ktp.). Enhave kaj metodike la libro estas eksmode konceptita. Sendube, la libro estos legata ankaŭ de pluraj nelaikoj aŭ studentoj pri la temo, kiuj ŝatus utiligi la tekston kiel lernolibron. Nature la libro devis, nelaste ankaŭ pro komercaj kriterioj flanke de la eldonejo, resti multloke iom supraĵa, limiga kaj simpleca en la klarigoj, ĉar ĝi iĝus tro ampleksa.

Horizonta larĝigo necesas

Nelaste, la libro de Duliĉenko donas ankaŭ la okazon por iom mediti pri la aktuala stato de interlingvistiko kaj la ebloj de ĝia pluevoluado. Estas tempo por malfermi novajn perspektivojn en interlingvistiko. Laŭ mi la interlingvistoj devus serĉi kaj trovi pli forte la kontakton *ankaŭ* kun la modernaj debatoj en lingvoanalitiko, lingvofilozofio, lingvopolitiko, lingvosociologio, lingvohermeneŭtiko, lingvokulturologio, lingvokibernetiko, konsiderante la

gravajn verkojn de mondfamaj lingvofilozofoj nacilingvaj. Necesus do kiel interlingvistoj aktive partopreni en la debatoj pri poststrukturalismo, pragmatismo, instrumentalismo, komunitarismo, fenomenologio, kulturfilozofio, analiza lingvofilozofio kaj aliaj tendencoj aŭ skoloj. Kial finfine ne establiĝu aparta *interlingvistika skolo* post aŭ apud la historie signifaj jungramatika, kazana, moskva, ĝeneva, praga k.a. lingvistaj skoloj ?

La teksto estas verkita en facila lingvaĵo, sen tro da neologismoj, greklatinaj fakterminoj aŭ doktaj pseŭdointelektaj esprimoj, kaj lerte esperantigita far Aleksandr Korĵenkov surbaze de la rusa originalo. La mankojn ĉi tie notitajn necesus ĝustigi en nova, laŭ la supraj sugestoj plilaborenda, kompletigenda kaj aktualigenda eldono pli moderntipa (ekzemple laŭ la modelo de la sciencecaj poŝlibroj de la germanaj eldonoj UTB kaj C.H. Beck). Kiel ĝenerala enkonduko bone strukturita en la fakan temaron la libro de Duliĉenko, eldonita ĉe la eldonejo Sezonoj en Kaliningrad (2006), bedaŭrinde sen ISBN-numero, plenumas, por la unua momento, sian intencitan celon de „diakrona esplorado de la ideo de la komuna lingvo ekde la antikva epoko ĝis la nuntempo“.

Andreas Künzli

(La pli longa versio de tiu recenzo aperis en LF 226/2007).

Aleksandr Duliĉenko: En la serĉado de la mondlingvo aŭ interlingvistiko por ĉiuj Sezonoj Kaliningrado 2006, Serio Scio, volumo 7, 158 p. Prezo: € 15.00 (UEA)

Pliajn resursojn pri tiu temo oni trovas sub
<http://www.planlingvoj.ch/publikationen.htm>